

Stefan Zweig

Netrpělivost
srdce

Z německého originálu přeložila Božena Koseková

STEFAN ZWEIG: UNGEDULD DES HERZENS

© Nakladatelství LEDA spol. s r. o.

Translation © Božena Koseková, 2013

ISBN 978-80-7335-368-1

*Žádná vina není zapomenuta,
dokud o ní ví svědomí.*

STEFAN ZWEIG

*Je dvojí soucit. Jeden,
ten zbabělý a sentimentální,
který je vlastně netrpělivostí srdce,
aby se co nejrychleji zbavilo trapného dojetí
cizím neštěstím, soucit, který vůbec není soucítěním,
nýbrž jen instinktivním odvrácením cizího utrpení
od vlastní duše. A ten druhý, který jediný má smysl,
ten nesentimentální, avšak tvořivý soucit,
který ví, co chce, a je odhodlán trpělivě
a s účastenstvím vydržet
až do konce svých sil
a ještě za něj.*

„Kdo už má, tomu se
„Kdává“ – tato slova
z Knihy moudrosti může kaž-
dý spisovatel směle potvrdit
ve smyslu: „Kdo mnoho vy-
pravoval, tomu se vypravu-
je.“ Není nic mylnějšího než ona až příliš obvyklá před-
stava, že básníková fantazie pracuje nepřetržitě, že zásoba,
z níž spisovatel neustále vymýšlí události a příběhy, je ne-
vyčerpatelná. Místo aby si vymýšlel postavy a příhody,
potřebuje ve skutečnosti jen to, aby ony nalézaly jeho,
neboť ho také, pokud je schopen intenzivněji vidět a na-
slouchat, neustále hledají, aby je zprostředkoval dál; kdo
se častokrát pokusil vykládat osudy, tomu mnozí vylíčí
vlastní osud.

I tento příběh mi byl vypravován téměř tak, jak jej zde
reprodukuji, a to zcela neočekávaně. Když jsem byl napo-
sled ve Vídni, zašel jsem si večer, unaven vším tím, co jsem
si musel obstarat, do předměstské restaurace, o níž jsem
předpokládal, že je už dávno z módy a málo navštěvova-
ná. Ale jen jsem vstoupil, zjistil jsem rozmrzele, že jsem
se mýlil. Hned od prvního stolu vstal jeden známý, dá-
val najevo skutečnou radost, kterou jsem opětoval, niko-
li však tak bouřlivě, a pozval mě, abych si přisedl. Nebylo
by slušné, kdybych tvrdil, že onen horlivý pán byl neso-
lidní nebo nepřijemný člověk; patřil jen k těm přirozeně

družným povahám, které sbírají známosti právě tak snaživě jako děti poštovní známky, a jsou proto obzvlášť pyšné na každý exemplář své kolekce. Pro toho dobromyslného podivína – vedlejším povoláním to byl velmi vzdělaný a znamenitý archivář –, spočíval celý smysl života pouze ve skromném zadostiučinění, že ke každému jménu, které se čas od času objevilo v novinách, mohl připojit s domýšlivou samozřejmostí: „Můj dobrý přítel“ nebo „Ach, toho jsem právě včera potkal“ nebo „Můj přítel A mi říkal a můj přítel B tvrdil“ a nepřestal, dokud neodříkal celou abecedu. Spolehlivě tleskal při premiérách svých přátel, každé herečce příštího dne telefonicky blahopřál, nezapomínal na žádné narozeniny, zamlčoval nepříznivé zmínky v novinách a ze srdečné účasti posílal ty zprávy, které chválily. Byl to tedy dost slušný člověk, protože se poctivě snažil a k blaženosti mu stačilo, když ho někdo požádal o malou laskavost nebo dokonce rozmnožil kabinet jeho známostí o nový objekt.

Ale není třeba, abych přítele „Tohoznám“ – touto přezdívkou se ve Vídni označuje ona odrůda dobromyslných příživníků v pestré skupině snobů – blíže popisoval, neboť každý je zná a ví, že se člověk jejich dojemné neškodnosti bez hrubosti neubrání. Tak jsem se k němu rezignovaně posadil a čtvrt hodina uplynula v planém povídání, když do lokálu vstoupil vysoký muž nápadný svěžím mladistvým obličejem s pikantní šedí na spáncích; držel se zpříma a cosi v jeho chůzi prozrazovalo, že býval vojákem. Můj přítel snaživě vyskočil a pozdravil se svou typickou horlivostí, onen pán však opětoval tento útok spíš lhostejně než zdvořile. Nový host si ještě ani neobjednal u číšníka, který se k němu přihrnul, když se můj přítel Tohoznám ke mně naklonil a tiše zašeptal: „Víte, kdo to je?“ A protože jsem dávno znal jeho sběratelskou pychu,

každý trochu zajímavější exemplář své kolekce vystavit vychloubačně na odiv, obával jsem se předlouhých výkladů. Odtušil jsem zcela bez zájmu „Ne“ a věnoval se dále svému sachru. Moje netečnost však toho dohazovače jmen jen ještě víc rozpálila a on s rukou před ústy tiše vydechl: „To je přece Hofmiller z generální intendantury – přece víte –, ve válce dostal řád Marie Terezie.“ Protože jsem nevypadal, že by mě tato skutečnost uchvátila tak, jak doufal, začal s nadšením vlastenecké čítanky vykládat, co velkolepého tento rytmistr Hofmiller vykonal ve válce nejprve u kavalerie, pak při onom výzvědném letu nad Piavou, kde samojediný sestřelil tři letadla, a konečně u kulometné roty, s níž obsadil a po tři dny držel celý úsek fronty. To všechno podával s mnoha podrobnostmi, které zde vynechávám, a mezitím stále dával najevo svůj nesmírný údiv nad tím, že jsem nikdy neslyšel o tomto znamenitém muži, kterého přece císař Karel osobně vyznamenal nejvzácnějším řádem rakouské armády.

Mimoděk jsem se dal zlákat a podíval jsem se ke druhému stolu, abych také jednou spatřil historicky uznaného hrdinu z dvoumetrové vzdálenosti. Narazil jsem ale na tvrdý, rozzlobený pohled, který dával najevo: „Ten chlap ti o mně něco naprášil? Na mně není nic k okukování!“ Současně posunul onen pán rozzlobeně svou židli stranou a energicky nám ukázal záda. Trochu zahanbeně jsem se hned díval jinam a od té chvíle jsem se snažil nezavadit zvědavým pohledem ani o ubrus onoho stolu. Brzy nato jsem se rozloučil se svým roztomilým žvanilem, ale již při odchodu jsem viděl, že se okamžitě přesunul ke svému hrdinovi, aby mu pravděpodobně referoval právě tak horlivě o mně jako mně předtím povídal o něm.

To bylo všechno. Výměna pohledu, a jistě bych byl na toto letmé setkání zapomněl, ale náhoda tomu chtěla, že

jsem se již příštího dne v jedné malé společnosti znovu setkal s tímto odmítavým pánem, který ve večerním smokingu vypadal ještě nápadněji a elegantněji než včera ve sportovním obleku. Oba jsme se snažili skrýt pousmání, onen spiklenecký úsměv dvou lidí ve větší skupině, kteří spolu sdílejí dobře strážené tajemství. Poznal mě právě tak jako já jeho a pravděpodobně jsme se i stejně rozčilovali nebo bavili na účet neúspěšného dohazovače ze včerejška. Nejprve jsme se snažili spolu nemluvit, což se nám nemohlo podařit již proto, že kolem nás byla v proudu vzrušená debata.

Předmět oné debaty bude hned zřejmý, uvedu-li, že se psal rok 1938. Pozdější kronikáři naší doby jednou zjistí, že v roce 1938 se téměř každý hovor v každé zemi naší rozrušené Evropy točil kolem dohadů, zda může, či nemůže vypuknout nová světová válka. Toto téma nevyhnutelně fascinovalo každou společnost, každé setkání, a leckdy se zdálo, že nikoli lidé si odreagovávají svůj strach dohady a nadějami, nýbrž že se chce vybit sama atmosféra, tehdejší vzduch nabitý vzrušením a skrytým napětím.

Začal o tom pán domu, povoláním advokát, který nerad měnil názory. Obvyklými argumenty dokazoval obvyklý nesmysl, že nová generace ví, co je válka, a že by do té nové už nešla tak naslepo a nepřipravena jako do té poslední. Již při mobilizaci by se pušky obrátily dozadu a zejména staří frontovní vojáci jako on by prý nezapomněli, co by je očekávalo. Popudila mě vychloubačná jistota, s níž ve chvíli, kdy se v desetitisících a statisících továren vyráběly třaskaviny a otravné plyny, odbyl možnost války právě tak nedbale, jako lehkým tůknutím ukazovákou oklepl popel své cigarety. Člověk nemá vždy věřit tomu, co by chtěl, aby bylo pravda, odpověděl jsem velmi rozhodně. Úřady a vojenské organizace, které řídí válečný

aparát, také nespaly, a zatímco my jsme se opájeli utopie-
mi, ony vydatně využily dobu míru k tomu, aby již pře-
dem zorganizovaly masy a dostaly je do rukou už jakž-
takž připravené k výstřelu. Už teď, v míru, vzrostla díky
zdokonalené propagandě všeobecná servilita do neuvěřit-
elných proporcí a je třeba podívat se tváří v tvář sku-
tečnosti, že od vteřiny, kdy do domovů vtrhne rozhlaso-
vé hlášení o mobilizaci, nelze nikde očekávat odpor. Vůle
člověka, který je zrnkem prachu, nemá už dnes význam.

Přirozeně jsem měl všechny proti sobě, neboť sebeohlu-
šující pud v člověku se osvědčeně pokouší zbavit se vědo-
mých nebezpečí nejraději tím, že je prohlašuje za nicotná.
A vůbec, takové varování před laciným optimismem mu-
selo přijít nevhod už vzhledem ke skvělé večeri ve vedlej-
ším pokoji, kde už bylo prostřeno.

Znenadání se teď ke mně přidal rytíř řádu Marie
Terezie, právě on, v němž jsem instinktivně nesprávně
předpokládal odpůrce. Ano, je to holý nesmysl, prohlásil
prudce, chtít v dnešní době počítat ještě s tím, co si přeje
či nepřeje lidský materiál, neboť v příští válce budou hlav-
ní roli hrát stroje a lidé budou degradováni jen na jakou-
si jejich součást. Už v poslední válce nepotkal na frontě
mnoho takových, kteří by s válkou jasně souhlasili, nebo
ji jasně odmítali. Většinou byli do ní zaváti jako zvířeny
prach větrem a pak v ní ve velkém zmatku prostě zůstali
vzít, každý jednotlivec zmítán sem a tam, bez vůle, jako
hrášek ve velikém pytli. Vcelku snad dokonce více lidí do
války uteklo, než z ní uprchlo.

Poslouchal jsem překvapeně, zaujat především prud-
ností, s níž teď pokračoval. „Neoddávejme se klamu. Jestli
dnes v nějaké zemi začnou verbovat pro nějakou úplně
exotickou válku, třeba pro válku v Polynésii, přiběhnou
tisíce a statisíce, aniž budou dobře vědět proč, snad jen

proto, aby mohly utéci samy před sebou nebo z neutěšených poměrů. Domnívám se, že faktický odpor proti válce není větší než žádný. K odporu jednotlivce proti organizaci je třeba mnohem vyšší odvahy, než dá-li se někdo pouze strhnout, totiž individuální odvahy, a ta za našich časů pokračující organizace a mechanizace vymírá. Setkal jsem se ve válce téměř výhradně s fenoménem masové odvahy v šiku, a kdo se na tento pojem podívá zblízka, odhalí docela zvláštní komponenty: mnoho marnivosti, mnoho lehkomyšlnosti a dokonce nudy, především ale mnoho strachu – ano, strachu z toho, že zůstanu vzadu, strachu z výsměchu, ze samostatného jednání a především strachu postavit se do opozice k masovému nadšení ostatních. Většinu z těch, kteří byli na frontě pokládáni za nejstatečnější, jsem osobně poznal i později, v civilu, jako hrdiny zcela pochybné. – Prosím,“ řekl a zdvořile se obrátil k hostiteli, který se na to tvářil všelijak, „sebe samého nevyjímám.“

Líbilo se mi, jak mluvil, a měl jsem chuť k němu přikročit, ale paní domu právě zvala k večeři, a protože jsme seděli daleko od sebe, k hovoru jsme se už nedostali. Teprve když všichni odcházeli, srazili jsme se u šatny.

„Domnívám se,“ usmíval se na mne, „že náš společný příznivec nás už nepřímo představil.“

Také jsem se usmíval. „A důkladně.“

„Pravděpodobně značně přeháněl, jaký jsem Achilles, a můj rád si pověsil na klopou tak, aby byl pořádně vidět, že?“

„Tak nějak to bylo.“

„Ano, on je na něj zatraceně pyšný – zrovna jako na vaše knihy.“

„Divný patron! Ale najdou se horší. Ostatně – máte-li chuť, mohli bychom jít ještě kus spolu.“

Šli jsme. Náhle se ke mně obrátil.

„Věřte mi, opravdu to není fráze, když řeknu, že mě léta netrápilo nic tak jako ten řád Marie Terezie. Je na můj vkus příliš nápadný. Totiž, abych byl poctivý –, když mi ho tehdy tam venku na frontě připíchli, přirozeně mě to nejdřív přemohlo. Konečně, byl jsem vychován jako voják a v kadetce jsem slyšel o tomto řádu jako o legendě, o tomhle jednom řádu, kterého se v každé válce udělí snad jen tucet kusů; spadne tedy skutečně jako hvězda z nebe. Ano, pro osmadvacetiletého mládence něco takového hodně znamená. Člověk najednou stojí před celým šikem, všechno žasne, jak se mu náhle cosi zablýská na prsou jako malé slunce, a císař, nepřístupný majestát, mu potřese rukou a blahopřeje. Ale podívejte se: toto vyznamenání mělo přece smysl a platnost jen v našem vojenském světě, a když válka skončila, připadalo mi směšné, že bych tu měl chodit po celý život jako puncovaný hrdina, protože jsem si jedenkrát dvacet minut skutečně počínal odvážně –, pravděpodobně o nic odvážněji než deset tisíc jiných, ale měl jsem štěstí, že jsem vzbudil pozornost, a co bylo snad ještě podivuhodnější, že jsem se vrátil živ. Již po roce, když lidé všude zírali na ten malý kousek kovu a pak poníženě šplhali pohledem ke mně nahoru, mi bylo důkladně nanic z toho, jak jsem si tu vykračoval jako pohyblivý pomník. Zlost nad tím, že jsem byl věčně nápadný, byla také jedním z rozhodujících důvodů, proč jsem po válce tak brzy odešel do civilu.“

Přidal jsem do kroku.

„Řekl jsem jedním z důvodů, ale hlavní důvod byl soukromý, a ten pochopíte snad ještě lépe. Hlavním důvodem bylo, že jsem sám silně pochyboval o tom, zda mám na ten řád právo, a každopádně jsem pochyboval o svém hrdinství; věděl jsem přece lépe než ti cizí zevlouni, že za

tím řádem vězí někdo, kdo vůbec není hrdina a dokonce je naprostý nehrdina –, jeden z těch, kdo uháněli tak zuřivě do války jen proto, že se chtěli zachránit ze zoufalé situace, spíše dezertéri před vlastní odpovědností než hrdinové z pocitu povinnosti. Nevím jak vám –, ale mně připadá život s aureolou a svatozáří nepřírozený a nesnesitelný, a docela poctivě se mi ulevilo, že jsem už nemusel předvádět na uniformě hrdinský životopis. Ještě teď dostanu zlost, když někdo vytahuje mou starou slávu, a proč bych se vám nepřiznal, že jsem měl včera namále a taktak že jsem nepřišel k vašemu stolu a nespustil na toho tlučhubu, aby se vytahoval někým jiným než zrovna mnou. Ještě celý večer mě hryzl váš uznalý pohled, a abych vyvrátil žvanění toho člověka, byl bych vás nejraději vybídl, abyste vyslechl, po jakých křivých cestách jsem vlastně dospěl k celému svému hrdinství – byl to ostatně velmi zvláštní příběh, který by třeba mohl dokázat, že odvaha není často nic jiného než obrácená slabost. Ostatně – nerozmýšlel bych se vám to vypravovat ještě teď naprosto přesně. Co leží v člověku už celé čtvrtstoletí, to se už netýká jeho, ale dávno někoho jiného. Měl byste čas? A nenudí vás to?“

Samozřejmě že jsem měl čas; chodili jsme ještě dlouho po opuštěných ulicích a ještě v příštích dnech jsme se častokrát setkali. V jeho zprávě jsem pozměnil jen málo, snad jsem uvedl hulány místo husarů, trochu jsem na mapě posunul posádky, aby je nikdo nepoznal, a všechna skutečná jména jsem pro všechny případy zašifroval. Ale nikde jsem si nepřimyslel nic podstatného, a nikoliv já, nýbrž vypravěč teď začíná vyprávět.

Všechno začalo neobratností, naprosto nezaviněnou „botou“, gaffe, jak říkají Francouzi. Potom jsem se pokusil napravit svou hloupost; ale když chce člověk příliš narychlo opravit kolečko v hodinovém strojků, zkazí obvykle celé soukolí. Ani dnes, po letech, nedovedu vymezit, kde končila pouhá neobratnost a kde začala vina. Zřejmě to nebudu vědět nikdy.

Bylo mi tehdy pětadvacet a sloužil jsem jako aktivní poručík u hulánů. Neodvažuji se tvrdit, že by se mi někdy zvláště líbil důstojnický stav nebo že bych se pro něj cítil vnitřně povolán. Ale když ve staré rakouské úřednické rodině sedí u skromně prostřeného stolu dvě děvčata a čtyři věčně hladoví kluci, pak se jich nikdo moc neptá, jaké mají sklony, ale co nejdříve je strčí do pece nějakého povolání, aby domácnost nezatěžovali příliš dlouho. Mého bratra Ulricha, který si už na obecné škole zkazil oči od samého učení, dali do semináře, já jsem zas měl silnou kostru, a tak mě poslali do vojenské školy. Odtud se nit života odvíjí mechanicky, není třeba jí dávat směr. Stát se stará o všechno. V několika letech zdarma vylisuje podle předepsaného erárního vzoru z nedospělého, bledého kluka ochmýřeného praporčíka a dodá ho armádě k použití. Jednoho dne, na císařovy narozeniny, nebylo mi ještě

osmnáct, jsem byl vyřazen a krátce nato mi vyskočila na límeček první hvězda; tím jsem dosáhl první etapy, a teď už se mohl pravidelný oběh povyšování odvíjet mechanicky a v náležitých přestávkách až k penzi a pakostnici. Osobně jsem nestál ani o to, abych sloužil právě u jízdy, tohoto bohužel velmi nákladného vojska, ale byl to rozmar mé tety Daisy, jejímž druhým manželem se stal starší bratr mého otce, když odešel z méně výnosného ministerstva financí a stal se prezidentem banky. Byla bohatá a také snob a nechtěla strpět, aby někdo z příbuzenstva, kdo se rovněž jmenuje Hofmiller, dělal rodině „ostudu“ tím, že by sloužil u pěchoty; a protože ji tento vrtoch stál sto korun měsíčního příspěvku, musel jsem jí při každé příležitosti ještě dávat najevo nejponiženější vděčnost. Zda se to zamlouvalo mně, že sloužím u jízdy nebo že vůbec aktivně sloužím, o tom nikdo neuvažoval, já sám nejméně. V sedle jsem se cítil dobře a dál než před hlavu svého koně jsem nemyslel.

Tehdy v listopadu 1913 musel někdo postrčit nějaký výnos z jedné kanceláře do druhé, neboť naše švadrona byla náhle přeložena z Jaroslavi do jiné malé posádky, která ležela těsně u uherských hranic. Je lhostejné, uvedu-li pravé jméno tohoto městečka nebo ne, neboť dva knoflíky na kabátě uniformy si nemohou být podobnější než jedna rakouská provinční posádka druhé. Tam i tady tytéž erární ubikace, kasárny, jízdarňa, cvičiště, důstojnické kasino, k tomu tři hotely, dvě kavárny, cukrárna, vinnárna, zchátralé varieté s odepsanými subretami, které ve vedlejších zaměstnání rozdělují svou přízeň mezi důstojníky a jednoročáky. Vojenská služba je všude stejná, činně prázdná jednotvárnost, jedna hodina za druhou je rozvržena podle staletého, jak ocel pevného služebního řádu, a ani volný čas není o mnoho rozmanitější. Tytéž obličejce, tytéž hovory v důstojnické jídelně, tytéž karetní hry a týž

kulečník v kavárně. Někdy se člověk diví, že se milému pánu bohu vůbec chtělo stavět kolem těch šesti nebo osmi set střech takového městečka jiné nebe a jinou krajinu.

Moje nová posádka měla ovšem proti dřívější haličské tu výhodu, že tam byla rychlíková stanice a že byla blízko Vídně a zároveň ne příliš daleko od Budapešti. Kdo měl peníze – a u jízdy vždy slouží různí bohatí mladíci, zejména dobrovolníci, částečně vysoká šlechta, částečně synové továrníků –, ten mohl, když se včas vytratil, jet v pět hodin vlakem do Vídně a nočním vlakem být o půl třetí zase zpátky. Měl tedy dost času, aby si zašel do divadla, ukázal se na Okružní třídě, zahrál si na kavalíra a vyhledal si příležitostné dobrodružství. Někteří z těch, kdo vzbuzovali největší závist, si tam dokonce drželi stálý byt nebo si pronajímali pokoj. Bohužel, taková osvěžující vyhození z kopýtka byla nad můj měsíční rozpočet. Na zábavu mi zbývala jediná kavárna nebo cukrárna, a tam jsem se přesunul ke kulečníku, protože mi karty lezly většinou příliš do peněz, nebo jsem hrál šachy, které vyšly ještě levněji.

Tak jsem i tentokrát, muselo to být v polovině května 1914, seděl jednou odpoledne v cukrárně s náhodným společníkem, lékárníkem od Zlatého anděla, který byl zároveň místostarostou našeho posádkového městečka. Svě obvyklé tři partie jsme už dávno dohráli a teď jsme už mluvili jen ze setrvačnosti, abychom se rozptýlili – kam se také vrátit v tomhle nudném hnízdě? –, ještě o tom a o onom, ale rozhovor už skomíral jako dohořelá cigareta. Náhle se otevrou dveře a vlající zvonová sukně vnese dovnitř se závanem svěžího vzduchu hezké děvče: hnědé mandlové oči, tmavá pleť, oblečená je znamenitě, vůbec ne venkovsky, a především je to nová tvář v téhle zoufalé jednotvárnosti. Díváme se na ni s uctivým úžasem, ale čiperná kráska nám bohužel nevěnuje ani jediný pohled; zpříma a hrdě, sportovně pevným

krokem se proplétá mezi devíti mramorovými stolky v lokálu přímo k pultu a objednává tam en gros spoustu koláčů, dortů a likérů. Hned je mi nápadné, jak se majitel cukrárny před ní tak poníženež uklání – nikdy jsem neviděl šev na zádech jeho kabátu se šosy tak napjatý. Dokonce jeho paní, kyprá a přihroublá venkovská venuše, která jinak velmi nedbale přijímá dvoření důstojníků (vždyť člověk často zůstává do konce měsíce dlužen nějakou tu maličkost), se zdvihne ze své židle u pokladny a bezmála se rozplývá v medové zdvořilosti. Zatímco pan cukrář zaznamenává objednávku do knihy zákazníků, schroupá to hezké děvče nenuceně několik pralinek a prohodí pár slov s paní Grossmaierovou; ale nás, kteří asi s nepatřičnou horlivostí natahujeme krky, neuzná za hodny ani letmého pohledu. Mladá dáma si přirozeně neobtěžuje pěknou ručku ani jediným balíčkem; všechno jí bude, jak paní Grossmaierová co nejponíženežji ujišťuje, posláno, může se spolehnout. A jí také ani na mysl nepřijde, že by hotově zaplatila u automatické ocelové pokladny jako my, obyčejní smrtelníci. Okamžitě však víme: vybraní, vznešení zákazníci!

Jak se teď obrací k odchodu, pan Grossmaier spěšně přiskočí, aby jí otevřel dveře. Když se vznáší kolem nás, také můj pan lékárník se zdvihne z křesílka a co nejuctivěji se jí poroučí. Dívka děkuje se svrchovanou laskavostí – hrome, to jsou oči jako hnědý samet! – a já se nemohu dočkat, až bude venku z krámu, pocukrována mnoha komplimenty, protože hořím zvědavostí, abych se od svého společníka dozvěděl, kdo je ta štika v kapřím rybníku.

„Vy ji neznáte? To je přece neteř...“ – budu ho nazývat pan z Kekesfalvy, jméno bylo ve skutečnosti jiné – „Kekesfalva: znáte přece Kekesfalvy?“

Kekesfalva: vysloví to jméno, jako by mi podával tisícikorunovou bankovku, a pohlédne na mě tak, jako by

samořejmě očekával uctivou ozvěnu „Ach tak! Přirozeně!“ Ale já, čerstvě přeložený poručík, kterého vítr přivál do nové posádky teprve před několika měsíci, já nic netuším a nic nevím o tomto tak velmi tajemném bohu a prosím co nejzdvořileji o další informace, které mi pan lékárník s celou blažeností venkovské pýchy sděluje, a povídá a tlachá mnohem podrobněji, než to zde budu reprodukovat.

Kekesfalva, vykládá mi, je nejbohatší muž v celém okolí. Patří mu prostě všechno, nejen zámek Kekesfalva – „Musíte jej přece znát, je vidět ze cvičiště, žlutý zámek vlevo od silnice, s plochou věží a rozlehlým starým parkem“ –, ale také veliký cukrovar u silnice do R. a pila v Brucku a hřebčín v M.; to všechno mu patří a k tomu šest nebo sedm domů v Budapešti a ve Vídni. „Ano, člověk by nevěřil, že jsou u nás takoví zazobanci, a žít on umí jako pravý magnát. Zimu tráví v malém vídeňském paláci v Jacquinově ulici, léto v lázních; tady vede dům jen několik měsíců na jaře, ale jaký dům, panebože! Kvarteta z Vídne, šampaňská a francouzská vína, vždycky jen to první, jen to nejlepší!“ A jestli se mi tím zavděčí, rád mě tam uvede, neboť – velké gesto zadostiučinění – on se s panem z Kekesfalvy dobře zná, míval s ním dříve nějaké obchodní styky a ví, že pan z Kekesfalvy vždycky u sebe rád vidí důstojníky; stačí jeho, lékárníkovu slovo, a pozvou mě.

Proč ne? Vždyť se tu člověk dusí, v tomhle zatuchlém bahnitém rybníku takové venkovské posádky. Od vidění už znám všechny ženy na korze, vím, jaký má která letní klobouk a jaké má nóbl šaty a všední šaty, na tom se nic nemění. A jak si je prohlížím i jak si je neprohlížím, znám už psa i služebnou i děti. Zním celou škálu umění buclatě české kuchařky v kasinu a pomalu už ztrácím chuť při

pohledu na věčně stejný jídelní lístek v hostinci. Znáám z paměti každé jméno, každou firmu, každý plakát v každé ulici a každý obchod v každém domě a v každém obchodě každou výkladní skříň. Vím už bezmála tak dobře jako vrchní číšník Evžen, ve kterou hodinu se objeví v kavárně pan okresní soudce, že usedne v rohu u okna vlevo a přesně ve čtyři hodiny třicet si objedná bílou kávu, zatímco pan notář zase přijde o deset minut později, ve čtyři hodiny čtyřicet, a zato – okouzující změna – s ohledem na svůj slabý žaludek vypije sklenici čaje s citronem a k věčně stejnému viržinku vypravuje tytéž vtipy. Ach, znám všechny obličejce, všechny uniformy, všechny koně, všechny kočí, všechny žebráky v celém okolí, sám sebe znám až do omrzení. Proč z toho žernovu jednou neuniknout? A pak, to hezké děvče, ty oči jako samet! S předstíranou lhostejností (abych nevypadal před domýšlivým výrobcem pilulek příliš žádostivě) prohlásím tedy před svým příznivcem, že by mi bylo potěšením, kdybych se mohl seznámit s rodinou pana z Kekesfalvy.

Skutečně – vida, počestný lékárník mě nebalamutil! – už za dva dny mi s blahosklonným výrazem, celý načepýřený pýchou, přinesl do kavárny tištěnou cedulku, do níž je krasopisně vepsáno moje jméno, a na té pozvánce se praví, že pan Lájoš z Kekesfalvy zve pana poručíka Antona Hofmüllera na diner, které se koná příští týden ve středu v osm hodin večer. Bohudík i našinec ví, co se sluší a patří a jak se v takovém případě chovat. Hned v neděli dopoledne se hodím do své nejlepší uniformy, navléknu bílé rukavice a lakýrky a nemilosrdně oholený, s kapkou kolínské vody na kníru vyjedu, abych učinil vstupní návštěvu. Sluha – starý, diskrétní, v dobré livreji – přijímá moji navštívenku a mumlá omluvu, panstvu bude velice líto, že nemohlo pana poručíka přijmout, ale je v kostele.

Tím lépe, pomyslí si, vstupní návštěvy jsou ve službě i mimo službu vždycky to nejhroznější. V každém případě jsem splnil svou povinnost. Ve středu večer tam půjdu, doufejme, že to bude pěkné. A myslím si, že tím je záležitost Kekesfalva až do středy vyřízena. Avšak s upřímným potěšením najdu za dva dny, tedy v úterý, ve svém bytě přeloženou navštívenku, kterou tam odevzdal pan z Kekesfalvy. Báječné, pomyslí si, ti lidé mají ale styl. Mně, nepatrnému důstojníkovi, oplatí návštěvu hned dva dny po vstupní návštěvě – víc zdvořilosti a úcty by si nemohl přát ani generál. A se skutečně dobrou předtuchou se teď těším na středu večer.

Ale zlomyslný osud zasáhne hned od začátku – vlastně by měl být člověk pověřivý a víc si všímat drobných příznaků. Ve středu o půl osmé večer jsem už zcela hotov, parádní uniforma, nové rukavice, lakýrky, kalhoty nažehlené jako břitva a můj důstojnický sluha mi právě urovnává záhyby pláště a zkoumá, zda je všechno jak má být (vždycky k tomu potřebuji sluhu, neboť mám ve svém špatně osvětleném důstojnickém bytě jen malé příruční zrcadlo), a náhle někdo zabuší na dveře: ordonance. Můj přítel rytmistr hrabě Steinhübel, který má dnes službu, mě prosí, abych k němu přišel naproti do místnosti mužstva. Dva huláni pravděpodobně namol opilí se poprali, až nakonec jeden z nich praštil druhého karabinou do hlavy. A teď tu ten túlpas leží s otevřenými ústy, krvácí a je bez sebe. Nevíme, jestli má ještě celou lebku, nebo ne. Ale plukovní lékař se vytratil na dovolenou do Vídně, plukovník není k nalezení; a tak ten dobrák Steinhübel sem vyhubnoval zrovna mě, abych mu pomohl v nouzi, zatraceně, a zatímco se stará o krvácejícího hulána, já musím sepsat protokol a poslat na všechny strany ordonance, aby rychle sehnaly v kavárně nebo někde jinde civilního lékaře. Zatím

čas ubíhá a je tři čtvrtě na osm. Vidím už, že dříve než za čtvrt nebo půl hodiny se odsud v žádném případě nedostanu. Zatraceně, zrovna dnes se musí něco takového přihodit, zrovna dnes, kdy jsem pozván! Stále netrpělivěji se dívám na hodinky; jestli tu budu muset do toho fušovat ještě pět minut, nemohu už přijít včas. Ale služba, jak nám to pořád vtloukali do hlavy, je přednější než jakýkoli soukromý závazek. Upláchnout nesmím, a tak udělám, co je v téhle zpropadené situaci jedině možné – posílám svého sluhu s fiakrem (ta legrace mě stojí čtyři koruny) ke Kekesfalvům, že prosím, aby mě omluvili, kdybych se měl opozdit, ale nenadálý služební případ, a tak dále, a tak dále. Naštěstí netrvá povyk v kasárnách příliš dlouho, neboť se tu objeví plukovník osobně i s lékařem, kterého rychle našli, takže mohu nenápadně zmizet.

A nová smůla – zrovna dnes nestojí na Radničním náměstí ani jediný fiakr, musím čekat, až mi sem ten povoz s osmi kopyty přivolají. A tak nevyhnutelně dojde k tomu, že když konečně dorazím do velké haly u Kekesfalvů, visí už velká ručička na nástěnných hodinách svísele dolů a je přesně půl deváté místo osmi, a vidím, že pláště v šatně se už hustě vzdouvají jeden přes druhý. Také na trochu zaraženém sluhově obličejí pozoruji, že nastupují se značným zpožděním – nepříjemné, nepříjemné, něco takového zrovna při první návštěvě!

Bud' jak bud', sluha – tentokrát má bílé rukavice, frak, tuhou košili i tvář – mě uklidňuje, že můj sluha tu před půlhodinou vyřídil můj vzkaz, vede mě do salonu, čtyři okna, červené hedvábné tapety, planoucí křišťálové svícny, neobyčejně elegantní zařízení, nikdy jsem neviděl nic noblesnějšího. Ale se zahanbením zjišťuji, že je už prázdný, a z vedlejší místnosti zřetelně slyším veselé řinčení talířů – mrzuté, mrzuté, hned jsem si myslel, že už sedí u stolu!

Co dělat, vzbopím se, a jakmile sluha přede mnou otevře zasouvací dveře, přistoupím až k prahu jídelny, sklapnu ostře podpatky a ukloním se. Všechno vzhledne, dvacet, čtyřicet očí, samé cizí oči se zkoumavě upírají na opozdilce, který se v rámu dveří nevyjímá zvláště sebevědomě. Ihned se zdvihne starší pán, rychle odloží ubrousek, jde mi vstříc a podává mi ruku, čímž mě zároveň zve dál. Vůbec nevypadá tak, jak jsem si ho představoval, vůbec se nepodobá maďarskému venkovskému šlechtici s kníry, plnými tvářemi, otlému a červenému od dobrého vína. Za zlatými brýlemi plavou trochu unavené oči nad šedivými slzními váciky, ramena jako by se trochu nakláněla dopředu, mluví téměř šeptem, a protože pokašlává, má hlas trochu zastřený. Tohoto pana z Kekesfalvy s úzkým jemným obličejem, zakončeným řídkou bílou bradkou, by člověk pokládal spíše za nějakého učence. Zvláštní uhlazenost starého pána mě velice uklidňuje, moje nejistota mizí: Ach ne, na něm je, aby se omluvil, vpadá mi hned do řeči. Velmi dobře ví, co všechno se může ve službě přihodit, a bylo ode mne neobyčejně laskavé, že jsem ho zvláště vyrozuměl; a jen proto, že si nebyli jisti, zda přijdu, začali již večerět. Ale teď už nesmím otálet a mám usednout ke stolu. Potom, později mě jednotlivě seznámí se všemi hosty. Jen tady – a přitom mě doprovodí ke stolu – to je jeho dcera. Nedospělá dívka, jemná, bledá, křehká jako on sám, přeruší rozhovor a vzhledne, dvě šedé oči o mne plaše zavadí. Jen letmo pohlédnu do úzkého nervózního obličjeje a ukloním se nejprve jí, potom napravo a nalevo, což platí ostatním hostům, kteří jsou zřejmě rádi, že nemusí odložit vidličky a nože a dát se rušit nepohodlnými obřadnostmi představování.

První dvě tři minuty se ještě cítím pořádně nesvůj. Není tu nikdo od pluku, žádný kamarád, žádný známý,

a ani nikdo z městské honorace – pouze cizí, úplně cizí lidé. Zdá se, že to jsou hlavně okolní statkáři se svými ženami a dcerami nebo státní úředníci. Ale jen civil, samý civil, není tu jiná uniforma než moje. Panebože, jak mám já, tak neobratný a plachý, s těmito neznámými lidmi hovořit? Naštěstí mě posadili na dobré místo. Vedle mne sedí ta snědá čiperná dívka, hezká neteř, která si zřejmě přece jen všimla mého obdivného pohledu tehdy v cukrárně, neboť se na mě přívětivě usmívá jako na starého známého. Má oči jako kávová zrnka, a skutečně to praská jako zrnka při pražení, když se směje. Má rozkošné, malé průsvitné uši pod hustými černými vlasy, jako růžový bramborík v mechu, pomyslím si. Má nahé paže, měkké a hladké; dotknout se jich, musí být jako broskve.

Je to příjemný pocit, sedět vedle tak hezké dívky, a div že se do ní nezamiluji, když slyším její širokou maďarskou výslovnost. Je to příjemný pocit, sedět u tak vybraně prostřeného stolu v tak jiskřivě světlé místnosti, za zády sluhu v livreji, před sebou nejlepší jídla. Také moje sousedka po levici, která zase mluví s lehkým polským přízvukem, mi připadá vlastně svůdná, i když už poněkud příliš plná. Nebo to dělá jen víno, napřed zlatavě světlé, pak zase tmavorudé a teď perlivě šampaňské, jež nám zezadu přímo marnotratně nalévají ze stříbrných karaf a širokých baňatých lahví sluhové v bílých rukavicích? Opravdu, dobrák lékárník nepřeháněl. U Kekesfalvů to chodí jako u dvora. Ještě nikdy jsem tak dobře nejedl, nikdy mě ani ve snu nenapadlo, že je možné tak dobře jíst, tak mnoho jíst a tak vybraně. Stále chutnější a vzácnější jídla sem připlouvají na nevyčerpatelných mísách; bleděmodré ryby, ověncené listy hlávkového salátu a obložené humřími řezy, plavou v zlatých omáčkách, kapouni sedí v širokých sedlech z navrstvené rýže, pudinky planou v modře hořícím rumu,

zmrzlinové bomby se roztékají v barevných, sladkých praménkách, plody, jež musely objet polovinu světa, spočívají ve stříbrných košíčkách. A stále, stále ještě není konec, na závěr přijde ještě skutečná duha likérů, zelených, červených, bílých, žlutých, a k znamenité kávě doutníky tlusté jako pórek!

Nádherný, kouzelný dům – vzpomínám vděčně na dobrého lékárníka! – jasný, šťastný, bohatý večer! Nevím, zda se cítím tak uvolněný a svobodný, že i ostatním napravo i nalevo i naproti se teď také třpytí oči, že i oni mluví hlasitě, že i oni zapomněli na vybrané chování a vesele hovoří páté přes deváté –, ale v každém případě je moje dřívější nesmělost tatam. Povídám bez jakýchkoli zábran, dvořím se oběma svým sousedkám zároveň, piji, směji se, dívám se kolem sebe rozpustile a lehce, a i když to není vždycky náhoda, že se občas dotknu Iloniných krásných nahých paží (tak se neteř jmenuje a je k nakousnutí), pak se vůbec nezdá, že by jí toto nenápadné přibližování a vzdalování mé ruky uráželo, také ona je uvolněná, ve znamenité náladě a bezstarostná jako my všichni na této bujaré slavnosti.

Pomalu cítím – jen jestli to přece jen není tím nezvykle výborným vínem, míchalo se tokajské a šampaňské – zvláštní lehkost, která hraničí s bujarostí, téměř rozpustilostí. Jen ještě něco mi chybí, abych se cítil plně šťasten, blažen, uchvácen, a co to bylo, po čem jsem nevědomky toužil, zvlím naprosto přesně hned za okamžik, když náhle z třetí místnosti, za salonem – sluha zase nepozorovaně otevřel zasouvací dveře – spustí tlumená hudba, kvartet, a právě ta hudba, jakou jsem si v nitru přál, taneční hudba, rytmická i měkká, valčík, hraný na dvoje housle, zádušně podbarvený temným zvukem cello; klavír důrazně udává takt ostrým staccatem. Ano, hudba, hudba, jen ta ještě chyběla! Hudba a snad ještě tančit, valčík, nechat

se unášet, vzlétat, abych ještě s větší blažeností pocítil tu vnitřní lehkost! A skutečně, tato Kekesfalvova vila je pohádkový zámek, stačí jen si přát a přání je už splněno. Jak teď vstáváme a odsunujeme židle a pár za párem – nabízím rámě Iloně a opět cítím její chladnou, měkkou, hladkou pleť – přecházíme do salonu, jsou jakoby mávnutím kouzelného proutku všechny stoly odklizeny a židle stojí podél stěn. Hladká, lesklá, hnědá se zrcadlí parketová podlaha, nebeské kluziště valčíku, a z vedlejší místnosti sem zaznívá neviditelná hudba.

Obracím se k Iloně. Směje se a rozumí. Její oči už řekly „ano“, už se točíme po hladkých parketách, dva páry, tři páry, pět párů, zatímco ti opatrnější a starší přihlížejí nebo si povídají. Tančím rád, tančím dokonce dobře. Vznášíme se v těsném objetí, myslím, že jsem ještě nikdy v životě netančil lépe. K příštímu valčíku vyzvu druhou sousedku; i ona tančí výborně, nakláním se k ní a vdechuji, lehce omámen, vůni jejích vlasů. Tančí zázračně, všechno je zázračné, dávno jsem nebyl tak šťasten. Nevím už přesně, co dělám, nejraději bych všechny objal a každému řekl něco srdečného, něco vděčného, tak překypuji citem, tak lehký a blaženě mladý se cítím. Beru do kola jednu dámu za druhou, mluvím a směji se a tančím a stržen do proudu své blaženosti nevnímám čas.

Vtom se náhodou podívám na hodinky, je půl jedenácté. A zděsím se. Teď tu tančím a mluvím a žertuji už téměř hodinu a ještě jsem, já hulvát, neprovedl dceru pána domu! Tančil jsem jen se svými sousedkami a s dvěma třemi jinými dámami, které se mi nejvíc líbily, a na dceru hostitele jsem úplně zapomněl! Taková neotesanost, taková urážka! Teď to ale musím okamžitě napravit!

Ale znovu jsem se ulekl – už si vůbec nemohu vzpomenout, jak ta dívka vypadá. Jen na okamžik jsem se před

ní uklonil, když už seděla za stolem; v paměti se mi vyba-
vuje pouze cosi jemného a křehkého a pak její rychlý, še-
dý, zvědavý pohled. Ale kde jen vězí? Jako dcera hostite-
le nemohla přece odejít? Neklidným pohledem zkoumám
všechny paní a dívky podél stěny; žádná se jí nepodobá.
Konečně vejdu do třetí místnosti, kde hraje kvartet, za-
krytý čínskou zástěnou, a s úlevou si oddechnu. Sedí ta-
dy – určitě je to ona – jemná, štíhlá, v bleděmodrých ša-
tech. Sedí mezi dvěma starými dámami v rohu budoáru,
za malachitově zeleným stolem, na němž stojí plochá mis-
ka s květinami. Má úzkou, trochu schýlenou hlavu, jako
kdyby se zcela zaposlouchala do hudby, a na žhavém na-
chu růží si uvědomím, jak její průsvitné bledé čelo zá-
ří pod těžkými hnědočervenými vlasy. Ale neztrácím čas
zbytečným pozorováním. Díky bohu, oddychnu si v du-
chu, že jsem ji vypátral. Teď mohu ještě dohonit, co jsem
zameškal.

Jdu ke stolu, vedle hlučí hudba, a zdvořilou úklonou
vzvzu dívku k tanci. Užaslé oči vzhlednou, překvapeně se
na mne upírají, rty zůstanou pootevřeny uprostřed slova.
Dívka se však nepohne, aby mě následovala. Nerozuměla
mi? Ukloním se proto ještě jednou, moje ostruhy tiše cin-
kají: „Smím prosit, milostivá slečno?“

Ale co se stane teď, je strašné. Předkloněná horní část
těla sebou prudce škubne dozadu, jako kdyby se chtě-
la vyhnout ráně; na bledých tvářích vyrazí krvavý rumě-
nec, rty, dosud rozevřené, se ostře sevřou a jen oči na mě
nehybně zírají s takovým výrazem děsu, s jakým jsem se
dosud v životě nesetkal. Hned nato projede celým tě-
lem zachváceným křečí prudké škubnutí. Dívka se vze-
pře, oběma rukama se opře o stůl, až miska zachřestí a za-
řinčí, a u její lenošky spadne na podlahu cosi tvrdého,
dřevo nebo kov. Stále se ještě oběma rukama pevně drží

kymácejícího se stolu, stále ještě se to tělo, křehké jako tělo dítěte, celé třese; dívka přesto neuprchne, jen se ještě zoufaleji drží těžké desky stolu. A neustále se třese, celá se chvěje od křečovitě sevřených pěstí až do vlasů. A náhle to vyrazí: vzlykot, divoký, živelný jako potlačený výkřik.

Ale už k ní zprava i zleva přiskočí obě staré dámy, už objímají třesoucí se dívku, hladí ji, mazlí se s ní a chlácholí ji, už jí jemně uvolňují křečí zasažené ruce od stolu, a ona klesne zpátky do lenošky. A plakat nepřestává; její pláč je ještě prudší, jako chrlení krve, jako silné zvracení znovu a znovu vybuchuje v přerývaných, jednotlivých návalech. Kdyby hudba za zástěnou (která všechno přehlušuje) ustala jen na okamžik, musel by být ten vzlykot slyšet až do taneční místnosti.

Stojím tu zpitomělý a zděšený. Co – co se to stalo? Bezradně, strnule přihlížím, jak se obě staré dámy snaží uklidnit vzlykající dívku, která teď v probouzejícím se ostychu prudce sklonila hlavu na stůl. Avšak stále se hrne jedna vlna pláče za druhou, zmítají útlým tělem až k ramenům a při každém z těchto náhlých výbuchů zařinčí miska. Já tu však stále stojím bezradný, krev mi ztuhla v žilách, límec mě škrtí jako žhavý provaz.

„Promiňte,“ zakoktám konečně polohlasem do prázdna a ustoupím – obě paní se zabývají vzlykající dívkou, ani jedna si mě nevšímá – a já se vypotácím do sálu. Zdá se, že tady ještě nikdo nic nezpozoroval, páry se točí v kole a já cítím, že se musím držet veřejí, celá místnost se kolem mne vznáší. Co se stalo? Zavínil jsem něco? Proboha, že já jsem při večeri příliš mnoho a rychle pil, a teď jsem v opilosti provedl nějakou pitomost!

Tu hudba zmlkne, páry se rozcházejí. Okresní hejtman propouští s úklonou Ilonu, a já se okamžitě ženu k ní

a takřka násilím táhnu žasnoucí děvče stranou: „Prosím vás, pomozte mi! Proboha, pomozte mi, vysvětlíte mi to!“

Ilona si jistě myslela, že jsem ji donutil jít k oknu, abych jí pošeptal něco veselého, neboť jí oči náhle ztvrdly. Ve svém rozrušení jsem zřejmě vypadal tak, že to muselo vzbuzovat soucit nebo strach. Horečně jí všechno vypravuji – a kupodivu je v jejím pohledu náhle totéž prudké zděšení jako v pohledu té dívky. Osopí se na mne:

„Zbláznil jste se...? Vy nevíte...? Vy jste neviděl...?“

„Ne,“ koktám, zničen tímto novým a právě tak nepochopitelným zděšením. „Co jsem měl vidět?... Nevím nic. Jsem tady přece poprvé.“

„Vy jste si tedy nevšiml, že Edita je chromá...? Vy jste neviděl, že má chudák zmrzačené nohy? Vždyť nemůže bez berlí udělat ani dva kroky... a vy... vy sur...“ – (potlačí rychle hněvivé slovo) – „...vy to ubohé děvče vyzve- te k tanci... to je strašné, musím hned k ní...“

„Ne,“ v zoufalství popadnu Ilonu za ruku, „ještě okamžik, okamžik... musíte mě u ní omluvit. Přece jsem nemohl tušit... viděl jsem ji jen u stolu, jenom chvílku... Prosím vás, vysvětlíte jí...“

Ale Ilona se mi s hněvivým pohledem vytrhla a už běží pryč. Stojím tu na prahu, hrdlo sevřené, nevolnost v ústech, v salonu všechno víří a chvěje se a žvaní a lidé (náhle mi připadají nesnesitelní) bez ostychu povídají a smějí se, a pomyslím si: ještě pět minut a všichni budou vědět, jaký jsem tulpas. Pět minut, pak mě budou ze všech stran zasahovat a ohmatávat výsměšné, pohrdavé, ironické pohledy, a už zítra bude o mé neotesanosti klepat celé město, stovky jazyků ji budou rozemílat, ráno už to roznesou služky u vrat, až půjdou pro mléko, pak se to patřičně nafoukne v čelednících a odtud se to donese do kaváren, do úřadů. Zítra o tom budou vědět v mém pluku.

V tomto okamžiku zahlédnu jako mlhou jejího otce. Jde přes sál, tvář má – ví to už? – trochu ustaranou. Nejde nakonec ke mně? Ne – teď ho nesmím potkat! Náhle se mě zmocňuje panická úzkost z něj a ze všech. Ani si dobře neuvědomuji, co dělám, a klopýtám ke dveřím, které vedou do haly, ven z toho strašného domu.

„Pan poručík nás chce již opustit?“ diví se sluha a dává najevo uctivé pochybování.

„Ano,“ odpovídám a uleknou se, hned jak mi to slovo vylétne z úst. Což chci skutečně pryč? A už v příštím okamžiku, když mi sluha přináší plášť z věšáku, jsem si jasně vědom, že se teď svým zbabělým útekem dopouštím nové a snad ještě neomluvitelnější hlouposti. Ale už je pozdě. Nemohu teď najednou plášť zase vrátit, nemohu už, když mi sluha s odměřenou poklonou otvírá domovní dveře, zpátky do sálu. A tak náhle stojím před cizím prokletým domem, vítr mi chladí obličej, srdce mám horké studem a stěží popadám dech, jako bych se dusil.

To byla ta neblahá nehoráznost, kterou všechno začalo. Nyní, když si chladnokrevně a s odstupem mnoha let znovu vybavuji onu hloupou, ale tak osudnou epizodu, musím si přiznat, že jsem se do onoho nedorozumění dostal vlastně docela nevinně; i nejchytřejší, nejzkušenější muž by se mohl dopustit takového přehmatu, že by vyzval k tanci chromou dívku. Avšak v návalu prvního zděšení jsem se tehdy považoval nejen za nevyléčitelného hlupáka, ale i za surovce a zločince. Bylo mi, jako kdybych uhodil bičem nevinné dítě. Všechno se to mohlo ještě napravit, kdybych měl trochu duchapřítomnosti; ale

neodvolatelně jsem všechno zkazil tím – a byl jsem si toho vědom hned, jakmile mi před domem první náraz studeného vzduchu ochladil čelo –, že jsem prostě uprchl jako nějaký zločinec, aniž jsem se pokusil omluvit.

Pocity, které jsem měl, když jsem stál před domem, nejsem s to vylíčit. Hudba za osvětlenými okny zmlkla; hráči si zřejmě udělali přestávku. Ale byl jsem předrážděn, byl jsem si vědom své viny a jako v horečce jsem si představoval, že tanec vážne kvůli mně, že se teď všichni tlačí do malého budoáru, aby utěšovali vzlykající dívku, že se všichni hosté, dámy, pánové i dívky, rozhořčují za oněmi zavřenými dveřmi a jednoznačně odsuzují toho hanebníka, který zlomyslně vyzval k tanci zmrzačené dítě a potom zbaběle utekl. A zítra – vyrazil mi pot, cítil jsem, jak mě studí pod čapkou – bude o mé ostudě vědět celé město, všichni budou žvanit a pomlouvat. Už jsem si je představoval, své kamarády, Ferenze, Mislywetze, a hlavně Józiho, toho zatraceného vtipálka, s jakou rozkoší ke mně přijdou: „No, Toni, to je tedy chování! Jen tě člověk pustí z řetězu, už blamuješ celý pluk!“ V důstojnické kantýně mě budou pomlouvat a posmívat se mi celé měsíce; deset, dvacet let se přece u našeho stolu přemílá pitomost, kterou někdo z nás někdy vyvedl, každá oslovinna je nesmrtelná, každý vtip platí jako zákon. Ještě dnes, po šestnácti letech se vypráví ta nudná historka o rytmistru Wolinském, jak se vrátil z Vídně a chlubil se, že se na Okružní třídě seznámil s hraběnkou T. a hned první noc strávil u ní v bytě, a za dva dny pak psaly noviny o skandálu s její propuštěnou služkou, která se v obchodech a při jiných příležitostech za hraběnkou T. vydávala, a kromě toho se musel ten Casanova ještě tři týdny léčit u plukovního lékaře. Kdo se jednou před kamarády zesměšnil, zůstane směšným navždycky, ti na nic nezapomenou, nic

neprominou. A s čím větší barvitostí jsem si to vymýšlel, tím horečnatější, nesmyslnější byly mé představy. V té chvíli se mi zdálo stokrát snadnější stisknout rychle ukazováčkem spoušť revolveru než přestát pekelná muka nejbližších dnů, to bezmocné čekání, zda již kamarádi vědí o mé ostudě a zda už za mými zády vesele šuškaají a ušklíbají se. Znal jsem se dobře; věděl jsem, že bych nikdy neměl sílu postavit se jim, kdyby se mi jednou začali pošklebovat a posmívat a vyprávět si o mně.

Dnes už nevím, jak jsem tenkrát došel domů. Vzpomínám si jen, že jsem nejdřív sáhl do skříně, kde stála láhev slivovice pro návštěvy, a převrhl do sebe dvě tři do polovičky naplněné velké sklenice, abych se zbavil té hrozné nevolnosti v hrdle. Tak jak jsem byl, oblečený, jsem padl na postel a pokoušel se přemýšlet. Ale jako rostou mohutnější a bujnější květiny ve skleníku, tak rostou bludné představy ve tmě. Tam v chaosu a fantastické spleti vyrážejí ze zapařené půdy jako divoké liány, které mohou člověka zaškrtnit, a v předrážděném mozku se s rychlostí snů vytvářejí a honí ty nejnesmyslnější úzkostné obrazy. Blamoval jsem se na celý život, pomyslel jsem si, jsem vyloučen ze společnosti, kamarádům jen pro smích, celé město mě bude pomlouvát! Už nikdy neopustím svůj pokoj, už nikdy se nemohu odvážit na ulici ze strachu, abych nepotkal někoho, kdo ví o mém zločinu (neboť oné noci, kdy se poprvé mé nervy tak přepjaly, jsem svou prostou pitomost považoval za zločin a sebe sama za psance štvaného všeobecným výsměchem). Když jsem pak konečně usnul, mohl to být jen lehký spánek, v němž má úzkost horečně pracovala dál, neboť hned jak jsem otevřel oči, objevil se přede mnou opět ten rozhněvaný dětský obličej, viděl jsem škubající se rty, ruce křečovitě svírající stůl a slyšel jsem rachocení oněch padajících dřev.

Až teď jsem dodatečně pochopil, že to musely být její berle, a náhle mě zachvátil nesmyslný strach, že se teď mohou otevřít dveře, objeví se černý kabát, bílá náprsenka, zlaté brýle – její otec se svou tenkou, pěstěnou koží bradkou přikráčí zpříma až k mé posteli. Strachem vyskočím. A jak teď před zrcadlem zírám na svůj obličej, zvlhlý potem noční úzkosti, mám chuť praštit toho hlupáka za bleďým sklem přímo do tváře.

Ale naštěstí je už den, na chodbě duní kroky, dole na dláždění rachotí vozy. A je-li za okny světlo, myslí člověk jasněji, než je-li zajat v oné temnotě, která ráda vytváří strašidla. Snad, říkám si, snad to všechno není tak hrozné. Třeba to vůbec nikdo nezpozoroval. Ona ovšem – ona na to nikdy nezapomene, nikdy ti to neodpustí, ta ubohá bledá, nemocná, chromá dívka! Náhle mi hlavou bleskne spásná myšlenka. Ve spěchu si učešu rozčuchané vlasy, vjedu do uniformy a běžím kolem svého sluhy, který celý zaražený za mnou zoufale volá svou lámanou rusínskou němčinou: „Pane poručík, pane poručík, káva už hotová.“

Uháním po kasárenských schodech dolů a tak rychle letím kolem hulánů, kteří napůl oblečení postávají na dvoře, že ani nemají čas, aby se postavili do pozoru. Míjím je v jediném úprku a už jsem venku z kasárenských vrat. Rovnou cestou běžím ke květinářství na Radničním náměstí, ale jen tak, jak je pro poručíka přípustné po ulici běhat. Hnán netrpělivostí jsem přirozeně úplně zapomněl, že v půl šesté ráno ještě nejsou obchody otevřené, ale paní Gurtnerová naštěstí neprodává jen květiny, ale také zeleninu. Před dveřmi stojí zpola vyložený vozík s brambory, a když prudce zaklepu na okno, slyším ji už, jak dupe dolů po schodech. Chvatně si vymyslím historku: včera jsem nadobro zapomněl, že dnes je u mých milých přátel svátek. Za půl hodiny vyrazíme ven, a proto

bych byl rád, aby květiny byly odeslány hned. Tedy květiny, ty nejkrásnější, které má! Tlustá obchodnice, ještě v noční jupce, okamžitě šmaťhá v děravých trepkách dál, otevře krám a ukazuje mi svůj poklad, ohromný svazek růží s dlouhými stonky. Kolik bych jich chtěl? Všechny, říkám, všechny! A má je jenom prostě svázat, nebo bych je raději měl v krásném koši? Ano, ano, koš. Na tak skvělou zakázku padne zbytek mé měsíční gáže, v posledních dnech měsíce budu muset škudlit na večerích a na kavárně nebo si vypůjčit. Ale to mi je v té chvíli lhostejné nebo spíš mě to dokonce ještě těší, že mě moje bláznovství přijde draho, neboť už celou tu dobu mám zlomyslnou chuť toho hlupáka, tedy sebe, pořádně potrestat a nechat ho, aby za svou dvojí pitomost patřičně zaplatil.

Tedy všechno je v pořádku, že ano? Nejkrásnější růže, pěkně uspořádané v koši, a hned budou odeslány, mohou se spolehnout! Ale paní Gurtnerová za mnou v zoufalství vyběhne na ulici. Kam a komu má ty květiny poslat, pan poručík přece nic neřekl! Ach tak, já trojnásobný hlupák jsem na to v rozčilení zapomněl. Vila Kekesfalva, nařizují, a v pravý čas, díky onomu Iloninu ustrašenému výkřiku, si vzpomenu na křestní jméno své ubohé oběti: pro slečnu Editu z Kekesfalvy.

„No ovšem, ovšem, páni z Kekesfalvy,“ říká pyšně paní Gurtnerová, „naši nejlepší zákazníci!“

A nová otázka – už jsem chtěl zase běžet –, nechci připsat ještě pár slov? Připsat? Ach tak! Odesílatel! Dárce! Jak jinak má vědět, od koho ty květiny jsou?

Znovu tedy vstoupím do krámu, vytáhnu vizitku a napíšu na ni: „S prosbou o omluvu.“ Ne – to je nemožné! To by byl už čtvrtý nesmysl. Nač mám svou nehoráznost ještě připomínat? Ale co napsat jiného? „V upřímné lítosti“ – to teprve nejde, nakonec by si mohla myslet, že ta

lítost platí jí. Nejlepší tedy bude, když nepřipíši nic, vůbec nic.

„Dejte k tomu jen vizitku, paní Gurtnerová, nic než vizitku.“

Teď se mi trochu ulevilo. Pospíchám zpátky do kasáren, vleju do sebe kávu, moje instrukční hodina nestojí za moc, jsem pravděpodobně nervóznější, roztržitější než jindy. Ale u vojska to není nic zvláštního, když poručík přijde ráno do služby s kocovinou. Mnozí se vrací z Vídně po proflámané noci tak unaveni, že stěží mohou udržet víčka a v nejkrásnějším klusu usnou. Vlastně mi to dokonce vyhovuje, když teď musím celou dobu velet, zkoušet a pak do sedla a ven. Služba přece jen trochu rozptýlí neklid, ovšem stále ještě mi nejde z mysli tísnivá vzpomínka, stále ještě mě tlačí v hrdle něco jako houba se žlučí.

V poledne, právě když chci jít do důstojnické kantýny, za mnou utíká můj sluha s hlasitým „pane poručík“. Má v ruce dopis, podlouhlý obdélník, je to anglický papír, modrý, slabě napařfémovaný, vzadu má jemně vyražený erb. Dopis se stojatým lehkým písmem, je to ženské písmo. Chvatně roztrhnu obálku a čtu: „Srdečný dík, vážený pane poručíku, za nezasloužené krásné květiny, ze kterých jsem měla a ještě mám strašnou radost. Prosím, přijďte k nám odpoledne na čaj, kdykoli se Vám to bude hodit. Ohlášení není nutné. Jsem – bohužel! – stále doma. Edita z K.“

Něžný rukopis. Mimoděk si vzpomínám na tenké dětské prsty, jak se tiskly na stůl, vzpomínám si na bledý obličej, jak se náhle rozpálil purpurovou červení, jako kdyby člověk lil do sklenice bordeauxské víno. Čtu těch několik řádek ještě jednou, dvakrát, třikrát, a oddychnu si. Jak diskrétně přechází mou neomalenost! Jak obratně a zároveň

šetrně sama naznačuje svoji vadu. „Jsem – bohužel! – stále doma.“ Ušlechtilěji nemůže člověk odpouštět. Ani náznak, že by se cítila uražena. Břímě mi spadne ze srdce. Je mi jako obžalovanému, který se domníval, že má již přísouzenou doživotní káznici, a teď se zvedne soudce, nasadí si baret a vyhláší: „Osvobozen.“ Samozřejmě že tam brzy musím jít, abych jí poděkoval. Dnes je čtvrtek – navštívím ji tedy v neděli. Nebo ne, raději už v sobotu!

✱

Ale nedodržel jsem, co jsem si předsevzal. Byl jsem příliš netrpělivý. Skličoval mě neklid, chtěl jsem vědět, zda je moje vina smazána s konečnou platností, abych co nejdříve skoncoval s nepříjemnou, nejistou situací, neboť stále ještě mi v mysli seděla úzkost, že někdo v důstojnické kantýně, v kavárně nebo někde jinde začne mluvit o mém maléru: „Tak jaké to bylo tam venku u Kekesfalvů?“ Chtěl jsem, abych už mohl chladně a s převahou odpovědět: „Velmi příjemní lidé! Včera odpoledne jsem tam byl zase na čaji.“ Aby každý hned viděl, že jsem tam nenatropil ostudu. Jen už udělat za tou trapnou aférou tečku! Jen s tím skoncovat! A tato vnitřní nervozita nakonec také způsobila, že už příští den, tedy v pátek, právě když jsem se loudal se svými nejlepšími kamarády Ferenzem a Józim po korze, jsem se zčistajasna rozhodl: navštívíš ji ještě dnes! A zcela znenadání jsem se s poněkud překvapenými přáteli rozloučil.

Vlastně to tam není zvlášť daleko, nejvýš půl hodiny, když se přidá do kroku. Nejprve pět nudných minut městem, potom po trochu zaprášené silnici, která vede také k našemu cvičišti a na které naši koně znají už každý

kámen a každou zatáčku (můžeme jim úplně povolit uzdy). Teprve v její půli před kapličkou u mostu odbočuje doleva neširoká, starými kaštany zastíněná alej; do jisté míry je to soukromá alej, málo používaná i málo uježděná, podél níž se v poklidných zákrutech vine mělký potůček.

Ale kupodivu – čím blíže přicházím k malému zámečku, z něhož už teď mohu vidět bílou zeď, která ho obklopuje, a v ní mřížová vrata, tím rychleji klesá moje odvahy. Jako si člověk těsně před dveřmi zubního lékaře hledá záminku, aby se ještě obrátil, než zazvoní, tak bych chtěl také rychle utéci. Skutečně to musí být už dnes? Nemám vůbec tu trapnou záležitost považovat za definitivně urovnanou oním dopisem? Bezděky zpomalím. Konečně, mám vždycky ještě čas, abych se obrátil, a oklika je po každé vítaná, když se nechce jít přímou cestou; a tak tedy přejdu potůček po vratké dřevěné látce a odbočím z aleje k lukám, abych nejdříve obešel zámek zvenčí.

Prohlížím si dům za vysokou kamennou zdí, je to jednoposchodová rozlehlá budova v pozdně barokním slohu, podle starorakouského způsobu natřená takzvanou schönbrunnskou žlutí, se zelenými okenicemi. Na druhé straně dvora je několik menších budov, určených zřejmě pro čeledě, správu a stáje, a sahají až do velkého parku, který jsem při oné první noční návštěvě ani nespátřil. Teprve teď, jak nakukuji dovnitř oválnými okny v oné mohutné zdi, si uvědomuji, že tento zámek Kekesfalva není moderní vila, jak jsem se mylně domníval, když jsem viděl vnitřní zařízení, nýbrž pravý venkovský panský dům, jedno z těch starých šlechtických sídel, jaká jsem vídal v Čechách při manévrech. Nápadně působí jen pozoruhodná čtverhranná věž, jejíž tvar trochu připomíná italské kampanily a která tu trčí do výšky poněkud nevhodně; snad je to pozůstatek zámku, který zde před

časy asi stával. Dodatečně si teď vzpomínám, že jsem tuto zvláštní hlásku častěji zahlédl ze cvičiště, domníval jsem se ovšem, že to je věž nějakého venkovského kostela, a teprve teď mě napadá, že věž nemá obvyklou kopuli a že ta podivná krychle má plochou střechu, která slouží buď jako sluneční terasa, nebo observatoř. Čím víc si však uvědomuji feudálnost, starobylost tohoto šlechtického panství, tím víc nesvůj se cítím. A právě tady, kde se jistě zvlášť dbá na formu, jsem se musel poprvé předvést jako nemotor!

Když jsem obešel zámek a dorazil zase k mřížovým vratům z druhé strany, dodal jsem si konečně odvahy. Projdu po šterkované cestě mezi stromy, přistřiženými jako podle pravítka, a u domovních dveří spustím těžké bronzové tepané klepátko, které tu podle starého obyčeje slouží místo zvonku. Ihned se objeví sluha – a kupodivu, zdá se, že ho neohlášená návštěva vůbec nepřekvapuje. Na nic se neptá, nepřijímá mou vizitku, kterou mám již připravenou, a zve mě se zdvořilou úklonou dál, abych počkal v salonu, dámy jsou ještě ve svém pokoji, ale přijdou hned; nemusím tedy pochybovat, že budu přijat. Vede mě dál, jako bych byl ohlášen; opět mě zaplavuje pocit stísněnosti, když poznávám červeně tapetovaný salon, v němž se tehdy tančilo, a hořká chuť v hrdle mi připomíná, že vedle musí být ona osudná místnost.

Zpočátku mi ovšem krémově natřené, jemnými zlatými ornamenty ozdobené zasouvací dveře brání ve výhledu na ono neblahé místo, kde jsem se tak blamoval, ale už po několika minutách zaslechnu za těmi dveřmi zvuk postřekovaných židlí, přitlumený hovor, kdosi potichu přichází a odchází, a z toho všeho usuzuji, že je tam více lidí. Pokouším se využít doby, kdy tu čekám, abych si prohlédl salon: honosný nábytek Louis Seize, vpravo a vlevo staré goblény, a mezi skleněnými dveřmi, které vedou